

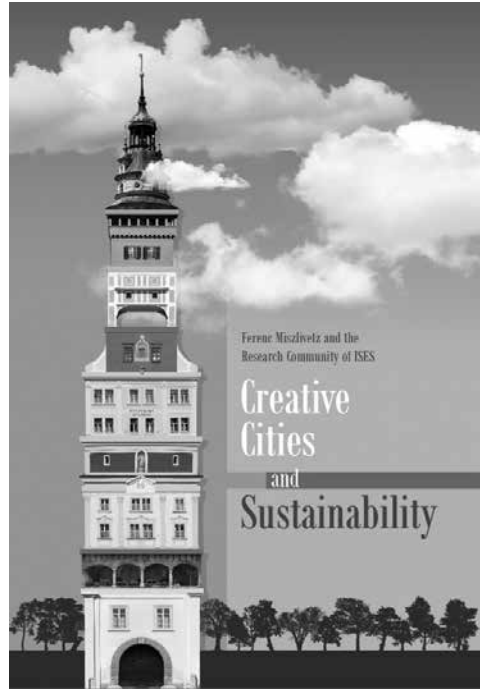
HARLOV Melinda

Kreatív városok és fenntarthatóság

Miszlivetz Ferenc és a Társadalomtudományok és Európa-tanulmányok Intézet Alapítvány (Institute for Social and European Studies Foundation) kutató csoportjának alkotása a *Creative Cities and Sustainability* című, angol nyelvű kötet. Az intézet igazgatója mellett tizenegy hazai és külföldi szerző jegyzi a művet, rövid életrajzuk a kiadvány végén olvasható. Kitűnik, hogy valamenynyien dolgoztak kutatóként vagy oktatóként hazai és külföldi felsőoktatási intézményekben, sokféle tudományterület képviselői (mint például építészet, pedagógia vagy üzleti tudományok). A fejezetek, amelyek közül csupán kettő társszerzős alkotás, tartalmilag két nagy egységre oszthatók: elméleti jellegű írásokra és esettanulmányokra. E két típus azonban felváltva jelenik meg a kiadványban, hiszen a teljes publikáció rendező elve, amely a bevezetésben olvasható, hármas tagolású: elméleti megközelítések; Európa egészéhez kapcsolódó, kvázi regionális írások; valamint kisebb tájakhoz, konkrét településekhez kapcsolódó esettanulmányok (8. o.). Ezzel magyarázható, hogy Anngret Simms írása, amely a történeti városok atlaszához kapcsolódó projektről szól, az elméleti írások után kapott helyet, és nem az esettanulmányok között.

Az egyes fejezetek kisebb, önálló címmel rendelkező alegységekből állnak, bibliográfia zárja őket, amely összesítve a kötet végén is megtalálható. Bár a szerzők egységesen lábjegyzetekben helyezték el megjegy-

zéseiket, az idézett források megjelölése a folyó szövegben eltérő stílust követ. Hasonlóan különböző az egyes fejezetek hossza, valamint a felhasznált illusztrációk típusa is, egyaránt szerepel a kötetben fekete-fehér és színes táblázat, valamint térkép, fotó és ábra is. (A kötet 112. oldalán megjelenített *Vehicle Industrial and Mechatronics Centre, cooperation proposal* például nagyon nehezen olvasható, illetve Peter Eisenman Romeo and Juliet project-jének nagyobb felbontású

vagy esetleg színekkel kiegészített változata (65. o.) bizonyára jobban hozzájárult volna a megértéshez.) Ez a sokszínűség nemcsak a szerzők tudományterületeinek változatosága miatt alakulhatott ki, hanem tudatos választásként is értelmezhető. A kötet, ahogy a kutató intézet is, a sokoldalúságra, illetve az egyes területek gyümölcsöző ötvözésére kívánja felhívni a figyelmet, így számtalan megközelítés bemutatása után a könyv konkrét módszertant (KRAFT) tárgyal, amely a megjelenített tudományterületekre egyaránt reflektálni kíván.

Az elemzett kiadvány az ISES könyvsorozat második darabjaként jelent meg, három évvel a *Kreatív városok és fenntarthatóság* című magyar nyelvű kötet után (Miszlivetz Ferenc és az ISES kutatói: *Kreatív városok és fenntarthatóság. Javaslatok a Duna-stratégiai megvalósítására Nyugat-Pannónia példáján*. Savaria University Press, Kőszeg–Szombathely, 2012. ISBN 978-615-5251-41-2). Mindkét kötet tárgya tág értelemben véve a KRAFT, amely a kreatív város és a fenntarthatóság szavak rövidítéseiből áll össze, s „olyan városfejlesztési stratégia, amely a meglévő értékekre épít, azokat használja fel, illetve hasznosítja a jövő érdekében” Kőszeg és környékének példáján (a projekt saját weboldala: <http://kraftprojekt.hu>). Bár a cím és a szerzők egyezése alapján a most elemzett kiadvány pusztán fordításnak tűnhet, ez közel sincs így. Igaz, hogy a magyar nyelvű kötet bizonyos egységeinek fordítása megjelenik a 2015-ös kiadványban azonos illusztrációval, de ezek aránya minimális a teljes tartalomhoz képest. A két kötet szerkezete, s így célja is más. A korábban megjelent, magyar nyelvű könyv gondolatébresztő programcsomagnak tűnik, sok önálló egységként is tanulmányozható rövid résszel, számos ábrával és konkrét javaslatokkal. Ezzel szemben az angol nyelvű publikáció komplexebb és a meghatározó elméleti egységgel, valamint a tágabb földrajzi kitekintéssel inkább tudományos, mint útmutató jellegű írás. Az első kiadvány fő hangsúlya az alcímbe is

megjelenő Nyugat-Pannónia területén megvalósítható fejlesztési lehetőségek elemzése, míg a második kötet a már kipróbált módszer alkalmazásának terjeszthetőségére fókuszál, a szakirodalomba való elhelyezéssel és a Nyugat-Pannónián kívüli esettanulmányok párhuzamba állításával.

A *kreatív*, az *okos* vagy az *intelligens* a mindennapokban szinte elcsépelet kifejezéseknek tekinthetők, hiszen ma már majdnem minden okos, intelligens, vagy ha nem, akkor kreatív. Talán azért is érezhetik sokan elhasználtknak e szavakat, mert új szerkezetekben terjedtek el, és szokatlanságukkal még jobban felhívják magukra a figyelmet. A *kreatív város* is ilyen új és szokatlan kifejezés, hiszen a kreativitás alapvetően emberi tulajdonság, amely különböző aktivitásokat implikál, sikeres megoldások véghezvitelét. Vajon hogy képes egy település mindeerre? Már ez a gondolat is rámutat arra, hogy a város újragondolásával kell szembesülnünk. A város már nem az, vagy nem csak az, mint ami a klasszikus jelentése volt. Ezt igazolja, hogy a vizsgált könyv számos városdefiniációt és jellemzést tartalmaz, amelyek közül jó néhány éppen erre az új megközelítésre hívja fel a figyelmet: „egy város sokkal több, mint lakosai, köz- és magánépületei, energia és vízhasználata, közmű és egészségügy hálózata; sokkal több, mint a piacai, parkjai és szórakoztató szolgáltatásai, és kétségtelenül több mint statisztikailag összesített számok és gazdasági lehetőségek” (21. o., a szerző saját fordítása).

A kötet címének második fele, a *fenntarthatóság* hasonlóan kurrens hívószó, korunk egyik általános és elfogadott célja. A kreativitáshoz hasonlóan a fenntarthatóság jelentése is magában foglalja a cselekvőt és magát a cselekvést, amelyek összekapcsolása az épített környezettel vagy akár az ott élők laza közösségével első pillanatban nem egyértelmű. E szó konkrét jelentését, amely valamennyi fejezetben visszaköszön, már a könyv első tanulmánya megfogalmazza. Graham Bell Vancouver példájával illusztrálja, hogy a fenntart-

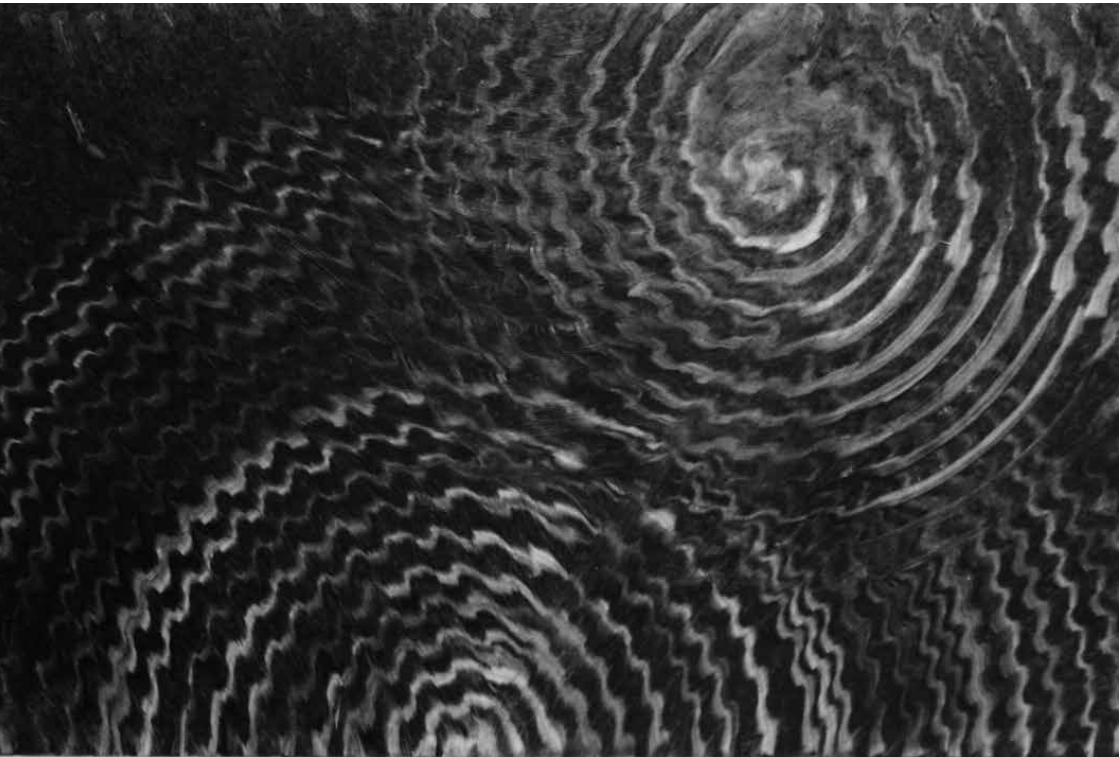
hatóság a folyamatosan változó környezetre és ingerekre adott olyan válasz, amely a régi megtartásának módját a jövőbeli alkalmazhatóságának feltételéhez köti (27. o.).

E szemléletet a műemlékvédők a fél évszázaddal korábbi Velencei Kartában már kifejtették. Az előzmény konkrétan megjelenik a kötetben (81. o.), hiszen a műemlékvédelem fontos szerepet kap, nemcsak mint a kreatív városok feltétele, illetve a kötet második felében szereplő lehetséges módszerek és esettanulmányok egyik pontja, hanem a történeti városokról szóló elméleti dolgozat kapcsán önállóan is. Fejérdy Tamás írásában az épített örökséget, és így a történeti városokat a fentebb kifejtett fenntarthatóság-

hoz és kreativitáshoz szükséges rugalmasság alapjának nevezi. Megfogalmazása szerint a különleges minőségű helyek (az épített örökség elemei) inspiráció forrását jelentik (80. o.), a történeti városok pedig már típusuk alapján is magukban rejtik a folytonosságot (79. o.), amely a kreativitás és a fenntarthatósághoz kapcsolható karakter. Fejérdy hangsúlyozza a helyi közösség jelentőségét, akik szellemi tartalommal töltik meg az építményeket és városokat, amelyek így egyedieké és védendő örökséggé válnak.

A gyorsan változó, modern világ nemcsak a műemlék- és örökségvédelmi gyakorlatra, illetve azok tárgyára (az épületekre és városokra) van hatással, hanem számos

Eső

egyéb érintkező diszciplínára is, mint a szociológia, az urbanisztika vagy a gazdaságtan. Ekler Dezső tanulmányában narratívaként értelmezi az építészet termékeit, a várost, illetve a városhasználatot és ehhez például nyelvészeti és szövegértelmezési módszereket és elméleteket – például Paul Ricoeur (60. o.), Jacques Derrida (64. o.) nyelvelméletét – használ fel. Mario Neve a földrajztudomány és a térképészet segítségével éri tetten a módosulásokat. Véleménye szerint a földrajz képes „egy helyszín kontextusát és a kapcsolati hálózatát ábrázolni” (32. o., a szerző saját fordítása). Írásának szerkezetét is párhuzamba állíthatjuk mindezzel, hiszen először a „környező” fogalmakat tisztázza (mint például tér, kulturális örökség, hálózat), majd ezek összekapcsolódására világít rá. A többi szerzőhöz hasonlóan Neve a kapcsolati hálók tárgyalásakor kiemeli a (kreatív) közösségek és a helyiek jelentőségét.

A könyv harmadik egységének tanulmányai, amelyek a KRAFT módszert, valamint kisebb tájakhoz, konkrét településekhez kapcsolódó esettanulmányokat tartalmaznak, Neve-hez hasonlóan először kontextusba helyezik témájukat. A „kontextuálás” megvalósulhat mások mellett korábbi nemzetközi kezdeményezések (Márkus Eszter, Miszlivetz Ferenc) vagy a kapcsolódó, elsősorban külföldi szakirodalom áttekintésével (Hankiss Elemér a kreatív város szakirodalmáról, Z. Karvalics László a tudás-alapú városfejlesztésről), valamint fogalmak tisztázásával (Márkus Eszter). A fejezetek második egységében az esettanulmányok ismertetése szerepel, itt elsősorban a befolyásoló tényezők bonyolult és meghatározó kapcsolata, valamint a humán faktor jelentősége erőteljes, mások mellett a társadalmi együttműködés létfontossága révén, valamint a fenntarthatóság zálogaként is meghatározott oktatás és kutatás hangsúlyozásában. Különösen érdekes Gaudenz Assenza és Márkus Molz Český Krumlov-ban megvalósított innovatív városfejlesztési projektjét bemutató írása,

hiszen itt egy már megvalósított fejlesztési kezdeményezést ismerhet meg az olvasó.

Ezek a tanulmányok alapozzák meg a kötet különlegességét, hiszen megvalósítják az ISES célját, ötvözve az elméleti és alkalmazott kutatásokat. A szokatlan módszer egyik legproblematisabb aspektusa a helyes arány megtalálása. Sok esetben érezheti úgy az olvasó, hogy a kötet szerzői nem adnak elegendő példát egyes megállapításukhoz, így kijelentéseik általánosnak és köztudottnak tűnhetnek (például magyarázat, módszer és/vagy konkrét példa szükséges ahhoz a kijelentéshez, hogy a bürokrácia és az adminisztráció fenntartható potenciálja azok flexibilitása, nyitottsága és kreativitása – 117. o.) Hasonlóan érdekes és gazdagító lenne ellenpéldákat olvasni vagy többet megismerni az esettanulmányok kiválasztási körülményeiről. Ám ezek mégsem hiányosságok, hiszen a kötet nem automatikusan alkalmazható megoldási módszerek útmutatóját kívánja megadni: „Mindig egyediek lesznek a kihívásokra és trendekre adott válaszok pontosan azért, mert azok az egyes városok sajátágain alapulnak, és ezen karakterek megváltozásakor jelennek meg” (78. o., a szerző saját fordítása).

A könyv elolvasása után a borítón szereplő illusztráció, bár nagyon ötletes és figyelemfelkeltő, mégis hiányosnak tűnhet. Természeti háttér előtt a világoskék égbe, a nyári felhők közé magasodik egy torony, amely több épület jellegzetes homlokzat-részeinek egymás fölé szerkesztéséből áll. Az egyes épületelemek között jól felismerhető a vizsgált északnyugat-magyarországi régió és a bemutatott cseh városka (Český Krumlov) néhány jellegzetes épülete, mint például a kőszegi Hősök tornya. Így a kreativitás, több város felidézésével és a fenntarthatóság talán legelterjedtebb, környezetvédelmi vonatkozásával jelenik meg. Ugyanakkor egyetlen személy sincs a képen, hiányoznak az aktorok, akik által, és akikért a kreatív városok és a fenntarthatóság megvalósul. Ismerve a könyvnek a cselekvő humánium elenged-

hetetlen szerepét kidomborító dimenzióit, a borító különösen elhagyottnak és élettelennek hat.

Összefoglalóan megállapítható, hogy az ismertetett kötet jól tükrözi mind az anyaintézményét, mind pedig a kialakított és tárgyalt KRAFT városfejlesztési stratégiát. Ötvözi az alap- és alkalmazott kutatásokat, valamint a klasszikus tudományterületeket a modern kor kihívásaival. A település és környezetének megítélését, szerepét és reprezentációs értékét vizsgálva, a kreativitást és a kulturális örökséget középpontba állítva, ezek változásának, illetve változtatásának merőben új megközelítését nyújtja. A témához kapcsolódó szakirodalom gazdag ismertetése mellett a hasonló kezdeményezések bemutatására is gondot fordít, problémaorientált kérdésfeltevések megválaszolásával alkalmazhatósági eredményeket mutat fel. Hasznos irodalmat jelent mind az épített környezet megítélésének aspektusaival foglalkozók számára, mind pedig azoknak, akiknek kutatásuk során a jövőben alkalmazható és mérhető eredményeket kell felmutatni.

(Miszlivetz, Ferenc and the Research Community of ISES: Creative Cities and Sustainability. Savaria University Press Szombathely, 2015. ISBN 978-615-5251-39-9)